

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

פרשת שופטים

אלול ה'תשפ"ה

עלון מס' 33

פרשת שופטים

כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּט בֵּין-בָּנָי | לְדָם בֵּין-בָּנָי וּבֵין גֵּוֹי לְגֵוֹי דְבָרֵי רִיבֵת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ
אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִתֶּיךָ בַּיָּמִים הָהֵם וְדַרְשָׁתָּ
וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:

וְעָשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְיָ וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִוָּדָע:

בפרשיות הנקראות בשבתות אלו, אנו קוראים הרבה על מעלות הארץ הנבחרת ועל המקום אר יבחר ה'. בפרשתנו אנו מצויים להעמיד בית דין גדול, אשר מושבו הקבוע יהיה במקום אשר יבחר ה'.

כבר הזכרתי בכמה מקומות כי פעמים רבות איזה רעיון המורגל בפי העם אשר משתמשים בו כמליצה, קונה שביתה אצל רבים, עד שעלול לגרום להבנה מוטעית של פסוקים או של דברי חז"ל. לפעמים באים לעורר על עניין מסוים, ובלי לשים לב נוצר זלזול מסויים בעניין אחר. דוגמא לכך, ניתן למצא בפסוקים אותם אנו קוראים השבוע בפרשתנו. כתבתי על עניין זה בעלון החדשי של קהלתנו, עלון מס' 7 (חדש אב ה'תשפ"ג), ואביא כאן את עיקרי הדברים:

פעמים רבות אנו נתקלים במודעות שנועדו להזהיר על עניין בו יש לשמוע לדברי גדולי הדור שליט"א. הכותרת למודעות מסוג זה היא: 'ועשית ככל אשר יורוך'. ארבע תיבות אלו בצורה זו אינן כתובות באף אחד מכ"ד כתבי הקדש. איני מזלזל חלילה בחיוב השמיעה לגדולי הדורות, אך תורתנו תורת אמת, וכשמצטטים פסוק ממנה יש לדעת את פירושו ומשמעותו. אם אין הפסוק מתאים לעניין, יתכבדו ה'מעוררים' למיניהם למצא פסוק אחר המתאים לעניין. ומה באמת לשון המקרא? אכן, בפסוק כתוב את המילים הנזכרות, אך ביניהן יש עוד כמה תיבות: וְעָשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְיָ וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִוָּדָע: הפסוק מדבר על הסנהדרין היושבים בהר הבית! גם לפי דברי החינוך (מצוה תצה) (וכדאי לעיין בדבריו, לפני שמצטטים אותו), ודאי שאין זה ראוי לצטט תחילתו וסופו של הפסוק תוך התעלמות מוחלטת מרובו של הפסוק.

לפני מספר שנים פרסמתי מודעה בה מתבקש הקורא להשלים את התיבות 'ועשית ... אשר יורוך'. רוב ככל פותרי ה"חידה" ענו שחסרה כאן מילה אחת 'ועשית ככל אשר יורוך'. על הפסוק כצורתו, כמעט אף אחד לא חשב.

יש גם כאלה שכנראה יודעים בהקשר למה נאמר הפסוק זה, ומכירים גם את שאר הפסוקים שבפרשה. לא אחת נתקלתי במודעות בהן כתוב בכתב גדול 'וקמת ועלית', אך הקורא את המודעה, מגלה שכוונת המפרסם היא לעלות לבתיאם של גדולי ישראל. ושוב, איני מזלזל חלילה בחיוב השמיעה לרבותינו, אך להתלות בפסוקים אלה, תוך התעלמות מכוונת התורה הקדושה, יש בה נטל"פ.

נזכור את דברי תורתנו הקדושה אותם קראנו בשבוע שעבר לשכנו תדרשו ובאת שמה. וכפי שכותב הרמב"ן: וטעם לשכנו תדרשו. שתלכו לו מארץ מרחקים ותשאלו אנה דרך בית השם ותאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אהי יעקב (ישעיהו). סדר א', פס' לד) כלשון ציון ישאלו דרך הנה פניהם (ירמיהו. ראש סדר כה). ובספרי (ראה ח) תדרשו דרוש על פי הנביא. יכול תמתין עד שיאמר לך נביא ת"ל לשכנו תדרשו ובאת שמה דרוש ומצא ואח"כ יאמר לך נביא. וכן אתה מוצא בדוד וכו'. ועל דרך האמת לשכנו תדרשו לכבודו תדרשו ובאת שמה לראות את פני האדון ה' אהי ישראל. וממנו אמרו חכמים שכינה.

עוד באותו עניין: בשבוע שעבר הזכרתי כאן את נבואת חגי (דרשת ר"ח אלול הקדומה ביותר). אוסיף כאן מעט ממה שכתבתי בעלון החדשי בחדש אלול אשתקד (עלון מס' 21): בנבואת חגי נאמר: בְּשַׁנַּת שְׁתַּיִם לְדַרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁשִׁי בַּיּוֹם אֲחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר-יְיָ בְּיַד-חַגִּי הַנְּבִיא ... כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת לֵאמֹר הַיּוֹם הַזֶּה אֶמְרוּ לֹא עַתָּה בָּא עַת-בֵּית יְיָ לְהַבְנוֹת: ... כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת שִׁימוּ לְבַבְכֶם עַל-דַּרְכֵיכֶם: עָלוּ הָהָר וְהִבַּאתֶם עֵץ וּבְנִי הַבַּיִת וְאַרְצָה-בּוֹ (ואכבר) וְאֶכְבְּדָה אֹמֶר יְיָ: ועי"ש המשך תוכחתו.

על הקשר בין נבואה זו לחדש אלול עמד באחת מדרשותיו ר' אברהם קוגל שליט"א, עליה הוספתי קצת מדילי: בחדש אלול מתכוננים לחגי חדש תשרי. מקום קיומו העיקרי של חג הסכות-החל בעצומו של החדש- הוא בביהמק"ד. קרבת אהים שיש בחג הסכות גדולה הרבה יותר מהקרבה שיש לנו אליו ביום הכיפורים, כאשר הקרבה אליו היא בעיקר בחלק הרוחני וללא הנאה גשמית כלל. יתירה מזאת, ביום הכיפורים, כל העם באו לראות את עבודתו של הכהן הגדול, אך לא עבדו בעצמם. משא"כ בחג הסכות. השמחה היא באכילת קרבנות. המלך מזמין אותנו לאכול אתו על שלחנו בשר הנאכל 'כדרך שהמלכים אוכלים'. לקרבה כזו צריך הכנה מיוחדת של יוה"כ.

ולסיים: רבים נוהגים לומר את מזמור לדוד. ה' אורי וישעי בחדש אלול. שאלתי רבים מהנוהגים לאמרו "מה הפירוש שבתי בבית ה'?". רוב הנשאלים לא ידעו לפרש מיד מה הוא בית ה'. אגב, דרשנים רבים אוהבים לשאול את השאלה המפורסמת על ה"סתירה" כביכול בין 'שבתי בבית ה' כל ימי חיי' להמשך 'ולבקר בהיכלו'. טעותם העיקרית היא בפירוש המילה 'לבקר', ואז שואלים את שאלתם (שלא נשאלה אלא כדי לתרץ).

בהתקרב הימים הנוראים וחג הסכות שאחריהם, האם שאלנו את עצמנו מה עשינו למען בניין בית המקדש?

ציון 9. בעניין זה מוקלסת הערה או הרחבה בקו השיעוריים: 0773541079. כמ"כ אשתדל בל"נ להקליט תגובות להערות הקוראים. שלוחה 1: מאמרי המשך והרחבה לדברים שבעלון, ותגובות להערות. שלוחה 8: ניתן להקליט הודעות (ההודעה עצמה לא תושמע בקו).

שליש יום קודם ראש השנה בארבעה פרקים בשנה העולם נדון

במשנה במסכת ראש השנה: בארבעה פרקים בשנה העולם נדון ... בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבנומרון. זו הגרסה הישנה בכל כתבי היד של התלמוד הירושלמי וכן בכתבי היד הקדומים של המשניות, ואף בחלק מכתבי היד של התלמוד הבבלי, וכן אצל רבים מקדמונינו הפייטנים (בחלק מהמקורות הנזכרים הגרסה שונה מעט, למשל: נומרון או כנומרון), במילה אחת ולא 'כבני מרון' כפי שנדפס ברוב הדפוסים (מדפיסי הירושלמי לא הכירו את הגרסה הזו, והדפיסו בירושלמי כפי הגרסה אותה הכירו. אפס, כי לא השכילו להבין כוונת הפני משה שם על גרסה זו 'כבנומרון בוא'ר, ע"ש).

כידוע, בלשון המשנה וללשון התלמוד חדרו מילים שונות משפות שונות שהיו מקובל במקומות בהם גרו. בארץ ישראל, בעקבות השלטון היווני חדרו מילים מסויימות מיוונית. המילה נומרון ביוונית ובעוד שפות רבות - לפעמים מילה אחרת דומה לה, כמו המילה נמר באנגלית - פירושה: מספר. 'נומרון' פירושו: עוברים אחד אחד, במספור.

בבבל, בה לא הכירו את השפה היוונית, הוצרכו לתת נוטריקון למילים כאלה, כדי שהלומד יזכור יותר טוב. הוא הדין למילה 'נומרון'. הארכת על כך לפני מספר שנים בהרצאתי ב'מטמוני ארץ'. כן הוא בעוד מילים המובאות במשנה, כמו למשל המילה "פרוזבול", ששמשה לשטר בעל משמעות דומה לפרוזבול ההלכתי. אך כדי שהלומדים יזכרו את העניין, נתנו חז"ל סימנים לזכירה. והנה, בתלמוד בבלי נאמר על תיבה זו:

מאי כבני מרון

הכא תרגימו כבני אמרנא

ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון (וי"ג: חורון)

אמר רב יהודה אמר שמואל

כחיילות של בית דוד.

רבים רגילים לבאר שמדובר כאן בשלשה פירושים למילה זו. אמנם, על שלשה פירושים אלה יש להעיר:

א. **כבני אמרנא**. כבשים מתרגמים 'אמריא' בלי נ', וכן גורס הרע"ב (אמנם, העירוני כי בארמית-סורית המדוברת כיום אומרים 'אמרנא'). מה הוא

אם כן 'מרון' הנאמר כאן? מנין באה הנ"ן של מרון?

ב. **כמעלות בין מרון**. מאין באה תיבת 'בני'? ועוד יותר קשה: לפי הגרסה של רבים מרבתינו הראשונים **כמעלות בית חורון**, אין כאן לא 'בני' ולא 'מרון'.

ג. **כחיילות של בית דוד**. על פירוש זה מפרש רש"י לשון נוטריקון (מרון לשון אדנות). מדוע לא פירש כן גם על שני הפירושים הקודמים.

עוד יש להעיר: לפי הגרסה שלפנינו 'אמר רב יהודה אמר שמואל', נראה שבא לומר דבר חדש ולא לחלוק על הקודמים. על פי רוב, לשון 'אמר רב פלוני' הוא דבר חדש, ו'רב פלוני אמר' מורה על שיטה אחרת). כנראה שמכח קושיה זו, יש ששינו את הגרסה ומחקו תיבת 'אמר' הראשונה. אך לשון כזו ('פלוני אמר פלוני') אינה רגילה כל כך בתלמוד בבלי.

אך לפי דברינו נראה לבאר באופן אחר: יושבי בית המדרש הבינו מה פירושה של תיבה זו, ופירושה כאמור לעיל. כדי לחדד יותר את ההסבר הביאו דוגמא 'כבני אמריא', ככבשים הנכנסים לדיר בזה אחר זה. ריש לקיש נתן דוגמא אחרת: 'כמעלות בין מרון' (או: 'כמעלות בית חורון', כמבואר בעירובין), שהוא מקום צר ומוכרחים לעבור בו אחד אחד בזה אחר זה.

וכאן באה פסקה חדשה: אמר רב יהודה אמר שמואל כחיילות של בית דוד. יצוין כי בשפות רבות נקראו החיילים 'נומרוס', על שם שעומדים במסדר, אם כן גם כאן שייך לבאר כך. ואף רש"י עצמו רומז לכך בפירושו. אך בדבריו של רב יהודה בשם שמואל ניתן לדרוש נוטריקון, ומביא רש"י 'כבני מרון' כבני חיילות של מלך. מרון לשון מרות ואדנות'. כלומר: רש"י דורש נוטריקון את המילה 'כבנומרון' כאילו כתוב 'כבני מרון'. אך הפירוש המילולי הוא כאמור.

בירושלמי הובאו ב' פירושים: ר' אחא אמר כהדין דירין. ורבנן אמרי כהדא במגנימין (גרסאות שונות בתיבה זו. כמו למשל 'כבמגנימין'). מי שמנסה ללמוד ירושלמי "עם ראש של בבלי", יתכן שמיד יסביר 'כהדין דירין' כפי שאמרו בתלמוד בבלי (וכפי שהוא פירש לעצמו את דברי הבבלי). אך הירושלמי לא מתייחס כאן כלל למילה הדומה ל'כבנומרון' או 'כבני מרון'. אלא ודאי שר' אחא נתן כאן דוגמא למעבר אחד אחד (וכפי הדוגמא שהובאה בבבלי). על ההסבר השני 'במגנימין' נאמרו כמה פירושים (גם כאן ראיתי שיש שפירשו 'מקום צר' וכו', אך כנראה בעקבות הפירוש שבבבלי). יש שפירשו שמדובר בכלי המראה את הזמנים ואת המזלות, כנראה מדובר בכלי מעין שעון שהיה להם. אני חשבת לפרש שהוא כמו 'גנומון', הוא המוט המראה את הצל על השעה בשעון השמש. כך או כך, בירושלמי לא נזקקו למצא נוטריקון למילים שהיו מקובלות ביניהם.

בשורה משמחת לתושבי מודיעין עילית

גמ"ח לשכנו תדרשו

השאלת ספרי קדש קטנים לעולים לירושלים עיר הקדש, ללימוד בדרך.

הגמ"ח יתחיל לפעול אי"ה בקרוב, ויהיה פעיל בעיקר בשלש רגלים וכדומה. המעוניינים לתרום ספרים, יצרו עמנו

להערות והארות בענייני העלון: יחזנת נוימן קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com

ניתן לתרום (גם הנעזות לע"נ, להצלחת, וכד') בעמדות נדרים פלוס: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונות 'תרומות עבור קונטרסים וחבורים'

זמני התפלות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אושטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב')

פרשת שופטים: מנחה בחול: 7:00. מנחה עש"ק ובשב"ק: 6:20. שחרית בשב"ק (קבוע): 8:30. ערבית מוצש"ק: 7:35.

פרשת כי תצא: מנחה בחול: 6:50. מנחה עש"ק ובשב"ק: 6:10. שחרית בשב"ק (קבוע): 8:30. ערבית מוצש"ק: 7:35.

יבנה המקדש: שופטים: כהונה: אלישיב. לוי: עזראל. שיר: ל. ומי כמכה. כי תצא: כהונה: יקים. לוי: חשביהו. שיר: ד. והבאר.